

Teološke teme u misli filozofa Stjepana Zimmermanna

IZDAVAČ
Institut za filozofiju
Ulica grada Vukovara 54
Zagreb
www.ifzg.hr

ZA IZDAVAČA
Luka Boršić

RECENZENTI
Izv. prof. dr. sc. Draženko Tomić
Doc. dr. sc. Ljudevit Hanžek

GRAFIČKA PRIPREMA I DIZAJN
Marin Martinić Jerčić

TISAK
Grafomark d.o.o.

ISBN 978-953-8608-04-9

CIP zapis je dostupan u nacionalnom skupnom katalogu
knjižničnog sustava Bukinet (katalog.bukinet.hr)
pod brojem 991006051371009366.

Knjiga je rezultat istraživanja na projektu *Nove teme u hrvatskoj
filozofiji od 1874. do 1945. godine* (IP–2022–10–5438)
koji financira Hrvatska zaklada za znanost.

The book is the result of research of the project *New Topics in Croatian
Philosophy from 1874 to 1945* financed by Croatian Science
Foundation under the number IP–2022–10–5438.

Knjiga je tiskana uz potporu
Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih RH.

Ivan Macut

TEOLOŠKE TEME
U MISLI FILOZOFA
STJEPANA ZIMMERMANNNA

 Institut za
filozofiju

Zagreb, 2026.

SADRŽAJ

Ranije objavljeni radovi	9
Predgovor	11
Ukratko o Stjepanu Zimmermannu	13
I. Znanstvene rasprave	
U potrazi za smislom života. Misaoni put filozofa Stjepana Zimmermanna od skepticizma do vjere	19
Uvod	19
1. U potrazi za smislom života	22
2. Pronađeni smisao života	30
Zaključak	34
Teološke teme u djelima filozofa Stjepana Zimmermanna	35
Uvod	35
1. Naravna i nadnaravna religija	36
2. Isus Krist – osnivač kršćanstva	39
3. Besmrtnost duše	42
4. Učenje o predestinaciji	44
5. Ekleziologija – učenje o Katoličkoj Crkvi	46
6. Sakrament euharistije	48
Zaključak	49
Filozof Stjepan Zimmermann o Isusu Kristu	51
Uvod	51
1. O Zimmermannovu teističkom nazoru na svijet	52
2. Isus Krist objavljuje da postoji nadnaravni red	55
Zaključak	59

Filozof Stjepan Zimmermann o vjeri u Isusa Krista	61
Uvod	61
1. Zimmermann o vjeri	62
2. Zimmermann o vjeri u Isusa Krista	66
Zaključak	71
Stjepan Zimmermann o Božjoj providnosti	73
Uvod	73
1. Božje vlastitosti ili savršenosti	76
2. Božja providnost	78
2.1. Tri Božje nenužne vlastitosti: stvoritelj, uzdržavatelj i upravitelj	79
2.2. Božja providnost u Božjem umu	82
Zaključak	87
Filozof Stjepan Zimmermann o Katoličkoj Crkvi	89
Uvod	89
1. Zimmermann o Crkvi: teološka perspektiva	91
2. Zimmermann o Crkvi: društvena perspektiva	95
Zaključak	101
Molitva filozofa Stjepana Zimmermanna	103
Uvod	103
1. Zimmermannova molitva	104
2. Analiza Zimmermannove molitve	106
2.1. Središte – Isus Krist kao povijesna osoba	108
2.2. Spoznaja Boga	112
Zaključak	114
Sažetci članaka i ključne riječi na engleskom jeziku	117
In search of the meaning of life. The thought path of the philosopher Stjepan Zimmermann from scepticism to faith	117
Theological themes in the works of the philosopher Stjepan Zimmermann	118

Philosopher Stjepan Zimmermann on Jesus Christ	118
Philosopher Stjepan Zimmermann on faith in Jesus Christ	119
Stjepan Zimmermann on God's Providence	120
Philosopher Stjepan Zimmermann on the Catholic Church	120
The Prayer of the Philosopher Stjepan Zimmermann	121

II. Iz Zimmermannova opusa

Filozofija u Hrvatskoj, zastupana po svećeničkom staležu – kroz tisuću godina	125
1. Kršćanstvo i prvi počeci filozofije u Hrvata	125
2. Crkvena školska filozofija	126
Filozofija života	135
Što znamo o Bogu?	135
1. Eksistencija Božja	135
2. Vlastitosti (savršenosti) Božje	136
3. Život u Bogu	142
4. Bog i svijet	147
5. Providnost	151
Filozofija života	155
Vjera u Krista	155
Korištena literatura	169
1. Djela Stjepana Zimmermanna	169
A. Knjige	169
B. Članci	170
2. Sekundarna literatura	171
A. Knjige	171
B. Članci	171
Kazalo imena	175

Ranije objavljeni radovi

U prvom dijelu knjige skupljeni su naši ranije objavljeni radovi iz područja istraživanja teoloških tema u misli filozofa Stjepana Zimmermanna. Radovi su metodološki prilagođeni kako bi činili cjelinu te smo izostavili nekoliko bilješki u kojima se referiramo na naše radove te smo također unijeli i neke jezične ispravke, dok sadržajno nisu mijenjani. Znanstveni članak koji je objavljen u *Novoj prisutnosti* razdijelili smo te smo o životu i radu Stjepana Zimmermanna stavili na sam početak knjige uz određene nadopune, a ostatak rada nalazi se u nastavku ovoga djela. U drugom dijelu knjige donijeli smo tri kraća izvatka iz dva Zimmermannova djela koja se odnose na postavljenu temu knjige, a razlog je taj što smo htjeli, barem na trenutak, dati i riječ samom Zimmermannu. Više o ovoj tematici, naravno, moguće je pronaći u samim Zimmermannovim djelima.

1. Ivan Macut (2022a). U potrazi za smislom života. Misaoni put filozofa Stjepana Zimmermanna od skepticizma do vjere. *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine* 48/1, 211–225. (*Izvorni znanstveni rad*)

2. Ivan Macut (2022b). Molitva filozofa Stjepana Zimmermanna. *Obnovljeni život* 77/3, 313–323. (*Izvorni znanstveni rad*)

3. Ivan Macut (2023a). Teološke teme u djelima filozofa Stjepana Zimmermanna. *Dani su čovjeka k'o oduljena sjena*. Zbornik radova u čast fra Ljudevita Antona Maračića, Ivan Armanda (ur.). (Zagreb: Kršćanska sadašnjost – Hrvatska provincija sv. Jeronima franjevača konventualaca), 361–376. (*Izvorni znanstveni rad*)

4. Ivan Macut (2024a). Filozof Stjepan Zimmermann o Isusu Kristu. *Obnovljeni život* 79/3, 309–317. (*Pregledni znanstveni rad*)

5. Ivan Macut (2024b). Stjepan Zimmermann o Božjoj providnosti. *Crkva u svijetu* 59/3, 565–581. (*Izvorni znanstveni rad*)

6. Ivan Macut (2025a). Filozof Stjepan Zimmermann o vjeri u Isusa Krista. *Nova prisutnost*, 23/2, 229–241. (*Pregledni znanstveni rad*)

7. Ivan Macut (2025b). Stjepan Zimmermann o Katoličkoj Crkvi. *Obnovljeni život* 80/2, 151–161. (*Izvorni znanstveni rad*)

Predgovor

Hrvatski filozof Stjepan Zimmermann u povijesti novije hrvatske filozofije ostat će upamćen po svojim brojnim djelima u kojima se bavio noetikom, neoskolastičkom filozofijom, Kantovom filozofijom i drugim filozofskim temama. Uz to, kao katolički svećenik nepobitno je poznavao i teologiju na jedan općenit način, odnosno pojedine važnije teološke teme, a koje se javljaju i u njegovim filozofskim djelima. Kod Zimmermanna ne pronalazimo sustavnu teološku studiju, tj. knjigu o nekoj teološkoj temi, ali u njegovim djelima pronalazimo, i to ne samo usput i prigodno, nego ponekad sustavno i opširno, i neke važnije teološke teme. Na primjer, Zimmermann promišlja o Bogu, o Isusu Kristu kao utemeljitelju kršćanstva, promišlja o Crkvi kao takvoj i njezinoj društvenoj ulozi, a ponekad čak nailazimo i na njegove teološke meditacije odnosno molitve. Na prvi pogled moglo bi se učiniti da Zimmermann kod ovih tema nastupa kao kršćanski teolog, odnosno da kreće od kršćanske objave te na temelju iste te objave razvija dalje svoju teološku misao. Međutim, kod Zimmermanna to nije tako. Kod svih ovih tema Zimmermann polazi od razuma i na razumu utemeljenih argumenata propitujući pojedine teološke tvrdnje. Na primjer, kada je riječ o Isusu Kristu, a za kojega kršćani na temelju Božje objave vjeruju da je Sin Božji, Zimmermann kreće od vjerodostojnosti onoga što je Isus iz Nazareta za vrijeme svojega života činio i govorio, da bi onda, posljedično, propitao i mogućnost prihvatanja onoga što su Isus Krist, a i kršćanska teologija kasnije, tvrdili a to je da je Isus Krist Sin Božji. Uostalom i samo kršćanstvo Zimmermann je prihvatio ne na temelju autoriteta Katoličke Crkve i njezine teologije, nego na temelju rigoro-

znog razumskog propitivanja ateizma i kršćanskog teizma te vaganja između pojedinih argumenata i tvrdnji koje su oba sustava pred njega o pojedinim pitanjima iznosili. Filozofski i povijesni temelji kršćanstva bili su razlozi zbog kojih ga je Zimmermann prihvatio. To je, uostalom, i razlog zašto u Zimmermannovim djelima, i kada progovara o pojedinim teološkim temama, ne pronalazimo razvijene teološke rasprave, nego filozofske argumente koji propitujući pojedinu temu iznose zaključke koji su u skladu s onim što kršćanska teologija uči. Temelj tog slaganja nije objava, nego razumski argumenti koji su za Zimmermanna dovoljni da, na svoj način, potvrde ono što zastupa kršćanska teologija.

Svjesni smo da se Zimmermannova argumentacija i promišljanja, a koja su njemu samome bila dovoljna, neće svakome učiniti dovoljno opravdana da i sami prihvate kršćanstvo kao istinu. Onima koji zastupaju teističko stajalište njegova će argumentacija, u većoj ili manjoj mjeri, biti zadovoljavajuća. Onima, pak, koji zastupaju ateističko stajalište nadamo se da može biti poziv na misaoni dijalog i izmjenu argumenata o iznimno važnim pitanjima za svakog čovjeka, a među ta pitanja svakako ubrajamo Boga i njegovo (ne)postojanje i sve ono što je nepobitno uz to pitanje usko povezano i iz njega nužno proizlazi. Zimmermann je cijeloga života, na sebi svojstven način, tražio konačnu istinu o Bogu te nastojao uspostaviti dijalog s onima koji se nalaze na suprotnoj strani tog mišljenja, a mi ga ovim djelom koliko je to moguće nastojimo i dalje podržati.

Autor